

Svätý Tomáš Akvinský, rehoľník, kňaz a učiteľ cirkvi (1225? - 1274)

Dátum a miesto narodenia sv. Tomáša Akvinského s určitou nepoznáme. Mnohí historici kladú jeho narodenie do roku 1225. Meno jeho rodiny sa odvodzovalo od mesta Aquino, ktoré je na sever od Neapola, ale Tomáš sa pravdepodobne narodil v neďalekej obci Roccasecca. Jeho otec pochádzal zo severotalianskej Lombardie, kým matka bola normanského pôvodu. Rodina d'Aquino bola početná; Tomáš mal viacero bratov a sestier.

Otec sa rozhodol dať malého Tomáša už v útlom veku piatich rokov na výchovu do blízkeho benediktínskeho opátstva Montecassino. Podľa otcovho plánu sa mal stať chlapec mníchom a podľa možnosti aj opäť slávneho kláštora. No tento plán sa neuskutočnil.

Okolo roku 1239 sa stretáme s dospievajúcim Tomášom v Neapole, kde začal na univerzite študovať filozofiu. Tu poznal aj dominikánsku rehoľu a rozhodol sa do nej vstúpiť. Niekedy v rokoch 1243-44 prosil o prijatie. Mal vtedy už okolo 20 rokov a všetky ostatné predpoklady na to, aby z neho bol dobrý rehoľník. No musel o svoje povolanie hneď od začiatku tvrdo bojovať.

Zo strany rehole neboli nijaké ťažkosti. Dominikánski predstavení ochotne vyhovelí žiadosti súceho kandidáta. Ale Tomášovi blízki príbuzní hľadeli na jeho životnú voľbu veľmi nežlčlivo. Na uľahčenie situácie poslali predstavení mladého novica preč z Neapola, aby bol ďalej od príbuzných. Spolu s inými rehoľníkmi išiel Tomáš najprv do Ríma a odtiaľ do severotalianskeho mesta Bologne. Na tejto ceste ho však prepadli jeho starší bratia a odvliekli do domáceho väzenia. Vyše roka sa usilovali bratia a žiaľ, aj matka, odviesť Tomáša od rehoľného povolania. Žiadali o spoluprácu i jednu z mladších sestier. Tomáš ju však získal nielen pre svoj cieľ, ale aj pre rehoľné povolanie. Bratom sa nepodaril ani zákerný pokus s mladou zvodkyňou, ktorá mala zlomiť Tomášove rehoľné ideály.

Konečne pustila rodina mladého nezmlómného rehoľníka na slobodu. Jeho rehoľní spolubratia ho odprevadili najprv do kláštora v Neapole, potom do Ríma a napokon do zahraničia. Tak sa Tomáš dostal do Kolína nad Rýnom, kde bol od roku 1248 do roku 1252 žiakom významného dominikánskeho vedca, svätého Alberta Veľkého.

Pre Tomáša nebola filozofia nič nové; veď ju začal študovať ešte pred vstupom do rádu v Neapole. Medzičasom sa pravdepodobne začal zapodievať aj teológiou. No až štúdium v Kolíne pod vedením chýrneho Alberta umožnilo Tomášovi naplno uplatniť filozoficko-teologické schopnosti a záujmy. Pritom však bol Tomáš v tomto období taký utiahnutý a mlčanlivý, že v ňom nik nehľadal dozrievajúceho cirkevného učiteľa. Ba spolužiaci ho tak podceňovali, že mu dali hanlivú prezývku "nemý vól". Postupne sa však začalo prejavovať vnútorné bohatstvo mlčanlivého študenta aj navonok a kolegovia s prekvapením museli o ňom zmeniť mienku. Tomášovu genialitu vybadal aj jeho profesor a začal ho priberať k spolupráci. Keď potom generálny predstavený dominikánov žiadal Alberta o návrh kandidáta pre katedru na parížskej univerzite, Albert bez veľkého rozmyšľania navrhol mladého Tomáša.

V Paríži učil Tomáš Akvinský v rokoch 1252-1259. Študenti i kolegovia sa čoskoro presvedčili o jeho vynikajúcich schopnostiach. To však neznamená, že by bol mal život bez vážnejších ťažkostí. Na parížskej univerzite vtedy jestvovalo napätie a niekedy aj otvorené boje medzi svetským duchovenstvom a žobravými rádmi, akými boli františkáni a dominikáni. Okrem toho mali dominikáni a osobitne Tomáš ťažkosti pre Aristotelovu filozofiu, ktorú dominikánska rehora prijala do svojho teologicko-filozofického systému. Tomáš sa postupne presadil vďaka hlboké, ale pritom vecnej argumentácii. Veľmi pôsobila aj jeho skromnosť, hlboká nábožnosť a obdivuhodná bezúhonnosť života. Nie bez dôvodu začali nazývať Tomáša "anjelským učiteľom" ("Doctor angelicus").

Už z toho prvého parížskeho pobytu pochádzajú niektoré Tomášove písomné diela. Tak je to jeho obrana mníšskych rádov proti útokom svetských duchovných (Contra impugnantes Dei cultum), ďalej spis o pravde (De veritate) a o iných diskutovaných otázkach (Quodlibet), komentáre k prorokom Izaiášovi a Jeremiášovi, ako aj komentáre k sentenciám.

Roku 1259 povolali predstavení úspešného parížskeho profesora do Talianska. Tu bol vymenovaný za "generálneho kazateľa". Hoci šlo viac o čestný titul spojený s právom zúčastňovať sa na provinčných kapitulách, Tomáš sa v tomto období aj skutočne venoval kazateľstvu, a to s veľkým úspechom najmä v Neapole. Tri roky pôsobil pri pápežskej kúrii v Orviete a neskôr vo Viterbe. Medzitým bol dva roky vedúcim rádového štúdia v Ríme. Celkove sa zdržal v Taliansku osem rokov, počas ktorých napísal viaceré teologické spisy.

Z toho obdobia pochádza Summa contra gentiles (Suma proti pohanom). Je to pomerne podrobné vysvetlenie dôležitejších článkov kresťanskej viery a ich obrana proti námietkam bludárov, nekresťanov a nevercov. Filozoficko-teologický charakter mali spisy Depotentia a De spiritualibus creaturis (O duchovných stvorených). V tom období začal Tomáš písať aj svoje najväčšie dielo, teologickú sumu - Summa theologiae. Na žiadosť pápeža Urbana IV. zostavil komentáre k evanjeliám (Catena aurea).

Roku 1268 odišiel Tomáš na príkaz generálneho predstaveného znovu učiť do Paríža. Situácia na univerzite a v celom parížskom akademickom svete bola veľmi búrlivá. Jednak sa obnovil boj svetského kléru proti rehoľníkom a jednak františkánski teológovia, ktorí boli stúpenkami platónsko-augustínovskej filozofie, ostro kritizovali dominikánsku teológiu, ktorá sa opierala o Aristotelovu filozofiu. Zmätkov dovŕšili tzv. averroisti, to znamená takí, čo prijali znetvorenú Aristotelovu náuku prostredníctvom arabského filozofa Averroa.

Tomáš obdivuhodne zvládol situáciu. Ideál žobravých rádov obrátil spismi O dokonalosti duchovného života (De perfectione vitae spiritualis) a Proti ohováračom (Contra detractantes). Proti averroizmu napísal spis O jednote rozumu (De unitate intellectus). Najdramatickejšie bolo jeho stretnutie s predstaviteľom platónskeho augustinianizmu, františkánom Johnom Peckhamom. Stretli sa na verejnej dišpute. Vášnivý Peckham vystupoval povýšenecky, ironicky a urážlivo. Tomáš ticho vypočul jeho argumenty sprevádzané nadávkami a potom vecne a spokojne odpovedal. Prítomných ohromila nielen kvalita Tomášových dôkazov, ale aj jeho obdivuhodná poníženosť a spokojnosť. Sám Peckham neskôr uznanlivo nazval Tomáša "poníženým učiteľom" - "Doctor humilis".

Tomáš pokračoval pri tomto druhom parížskom pobyte v písaní diela Summa theologiae. Okrem toho zostavil niekoľko ďalších spisov.

Keď po Veľkej noci roku 1272 vypukol na parížskej univerzite štrajk, predstavení povolali Tomáša do Talianska, aby tam vybudoval ústredné teologické učilište dominikánskeho rádu. Tomáš sa podobral uskutočniť túto úlohu v Neapole. Tu ho v roku 1273 zastihlo pozvanie pápeža Gregora X. na Lyonský cirkevný snem, ktorý bol zvolaný na máj roku 1274.

No Tomáš už vtedy cítil, že jeho obdivuhodná životná energia sa stráti. Od 6. decembra 1273 nechcel ďalej pokračovať v písaní a diktovaní teologických spisov. Tak ostala jeho veľká Summa theologiae nedokončená. Odvtedy sa sústreďoval prevažne na modlitbu a rozjímanie. Životopisci dokonca hovoria o viacerých prípadoch extázy.

Ešte v decembri 1273, azda na želanie predstavených, Tomáš navštívil svoju rodnú sestru v blízkosti Salerna. Sprevdzali ho niekoľkí rehoľní spolubratia. No Tomáš už nemal zmysel pre veci tohto sveta; so sestrou sa takmer ani nezhováral. Od sestry sa vrátil do neapolského kláštora, kde ho choroba na istý čas pripútala na lôžko.

Napriek zlému zdravotnému stavu chcel Tomáš splniť pápežov rozkaz a v polovici januára 1274 sa spolu s inými spolubratmi vydal na cestu do Lyonu. Na polceste medzi Neapolom a Rímom, v meste Maenze, sa zastavili u jednej Tomášovej netere. Tam znovu ochorel. Keď sa trochu zotavil, vydal sa na ďalšiu cestu, ale tentoraz do blízkeho cisterciánskeho opátstva Fossanova, kde chcel zomrieť. Bieli mnísi mu s úctou poskytlí žiadané pohostinstvo. Tu vo vnútornom sústreďení a modlitbe prežil Tomáš posledné dni svojho života, tu prijal aj sviatosti zomierajúcich. Zomrel v stredu 7. marca 1274. Pochovali ho v opátstve Fossanova.

Roku 1368 prevzal jeho telesné pozostatky dominikánsky rád a uložil ich v novom hrobe vo francúzskom meste Toulouse, kde sú doteraz. Svätorečenie "anjelského učiteľa" sa uskutočnilo už predtým, v roku 1323. Jeho sviatok sa podľa starého liturgického kalendára slávil 7. marca, vo výročný deň jeho smrti. Podľa nového kalendára sa slávi 28. januára, v deň uloženia jeho pozostatkov v Toulouse. Pápež Pius V. vyhlásil roku 1567 sv. Tomáša Akvinského za cirkevného učiteľa a pápež Lev XIII. (r. 1880) za patróna všetkých katolíckych škôl. Cirkev pokladá sv. Tomáša Akvinského za najväčšieho teológa, aký sa vyskytol v jej doterajších dejinách.

Literatúra:

ONDRUŠ, R.: Blízki Bohu i ľuďom. Tatran Bratislava 1991